

HIMNS ŠĖLALĖS RAJUONOU

MUKIENĖ DANUTĖ

MUKIENĖS Danutės ęr
SUNGAILIENĖS Loretas
portęgrapęjės

Męsa keliuonės i Šėlalės rajuona tękslos bova aplonkītė rajuona seniūnėju cęntrus, gęvėnietės, katruos stuov bažničės, ęr žėmesnius tuo krašta pėlekalnius.

Iš Vėlniaus pakėluom onkstėi rėta, tã geruokã priš devinės jau bovuom Bijuotūs. Simbuolėškã keliuonė pradėjuom nu tuos gęvėnietės. Čė – Diuoniza Puoškas gimtuosės vėitas, tuo patėis, katros dã 1812 metãs ikūrė pėrmouji Lietovuo kraštuotėras muziejo. Čė, Bijuotūs, D. Puoškuos laikãs liuob rinktėis Lietovuos švėisuolė. Pasakuojėma, ka D. Puoška i sava dvara atėtėmptamė dėdlėjemė baublie rašė sava nemirtingouji kūrėni „Možėks Žemaitiu ęr Lietovuos“.

Šin karta žėnuojėm, ka keliuonė bus sunki. Tou rugpjūtė šeštãdėini sėnuoptikã Lietovuo pruognuozava 34–37 laipsniu karšti. Tėik anuo toriejė būtė paviesie, vuo juk mums reikiejė ęr pu pėlekalnius paruopėnietė, ęr aplonkėtu miestėliu bėnt jau svarbiausius kultūras, švėitėma uobjektus apveizietė, nosėportęgrapoutė. Ka ıveikto-mem iš onksta sodarėta plana, šuoperis nikuokiū pašalėniu sosto-jėmu nežadiejė, tã pravažiuojėmu ežerū ęr opalieliu, ožvės Jūras, ondou šin dėina atruodė tėkros išganėms, tik skėrts ne mums, patėms tuokė dėina keliuonė ęsrinkosėms.

Šėlalė – žemaitiu „dūnininku“ krašts. Šiu eilutiu autuorė dounininkė. Bet, keliuonės pradiouo sava puotarmė ožkalbėnė pėrmū-

Medviegalis 2010 metu vasara

sius sotėktus šėlalėškius, nikuokė diskomporta nepajotuom – pri-jėmė mumis kap savus, soprata ęš posės žuodė ęr kieli paruodė. Tad, tuokio pat kalbo – dounininku tarmė – notariem ęr tuos keliuonės ĩspūdėius ęšgoldītė; mėslejėm, ka sopras ne tik šėlalėškė, bet ęr kėtė žemaitė dūnininkã bei lietovė.

Pri Bijuotu „Hortėnzėjės“ kavėnės siediejė virã (anėi čė nu onkstėiva rėta lėnkė vėina alaus buokala puo kėta). Ka pri anū priėjum ęr ruoda pradėjuom, akiū i šuona nesoka, tik katėgorėškã pareiškė, kad puotuograpoutėis netor nikuokė nuora. Nenuoriejė puotuograpoutėis ęr Kviedarnas bažničės švėntuoriaus vartus priš Žuolėniu atłaidus dažė jaunė, madinguom, mažne vėsa kūna išraiziosiuom tatuiruotėim pasėpoušė jaunė virã. Nenuor, tã nenuor, svarbo, kad vėinė kėtus soprontam. No vuo portęgrapoutė Šėlalės rajuonė ęr be pri „Hortėnzėju“ virėška ruoda savaitgalės nu pat rėta vedontėiu viru ĩr kou. Bet tas „Hortėnzėjės“ vės tėik dã nuorietomem prisėmintė. Ęr pėrmiausė diel tuo, ka čė tū viru miegstamū lonkītė ĩstaigu ĩskabas miestaliūs kãp „Hortėnzėjė“, tėp „Hortėnzėjė“. Čė tū alaus miegieju netrūka ęr dėinuois vėdorie, ka šiuo vasara iki Lietovuo dã nepatėrta karštė saulė bova ikaitėnosi žemė. No vuo tou tarpo anū

muotrėškas, matīt, sava gielinās ēr žuolīnas užsējėminiejė, nes tėik kvietku, alpinariumu, gielīnu ēr dā tēp gražė židontīū kap čė, važėniejont pu Žemaitėjė, niekor nebova tekė matītė. Patīs gražiausė – pri muokīklu, bažnīčiu, gīvenvietiu cėntrūs, pri pamīnklu. Pastarūju Šėlalės rajunė – kor tik pasėsoksi. Sosėdariem tuoki vaizda, ka je jau bažnītkaimis, tā pamīnklos, katros žėnklėn kuoki nuors svarbiesni Lietovuos nepriklausuomībės jubiliėjo, atminti aple Vītauta Dėdliouji, būtėniausė tor būtė. Je ne miestelė cėntrė, tā pri bažičė ons, veiziek, jau ē stuov. Paskotėnės metās daug pristatīta pamīnklu ēr puokarė metās sovietu valdė nepaklososėms, i mėska išejosėms ēr tēn žovosems tuo krašta žmuonėms. Kėta dalės pamīnklu – baltas Jezaus Kristaus, Švč. Mergelės Marijės, Šv. Uonuos ēr kėtū švėntūju skulptūras bažnīčiu švėntuoriūs. Iš gipsa a cėmėnta anuos nulīpdītas, iš pėrma paveiziejėma ni nepasakīsi. Tėms, kam anuos čė pastatītas, nedėdėlė tas ēr rūp. Dėdėlės, gražės, savuotėškā didingas ēr paslaptīngas, tad anuos čė – kap tik. Keistā tik, kad tuokiū pat meistrū nulīpdītu ēr tuokiū pat siužetu skulptūru, išskīrus Jezaus Kristaus, tonkė galī pamatītė ēr pri muokīklu. Veiziek, jau ēr stuov kuokemė žemaitėškamė, gražė irėngtamė gielīnė „Švėnta Uona muokītuojė“ arba „Švč. Mergelė Marijė so Vaikelio“. Pastarāsīs čė jau tik dėdliėsnis. Tėik švėntuoriūs, tėik ēr čė tuos skulptūras ligo snėigs baltā nudažītas. Nedaug īr tuokiū, katrėi so galvuotom par vėina dėina mažne vėsa Šėlalės rajuna apvažioutė, tad nedaug kas ēr tus sotapėmus gal pamatītė, bet pamatios kėlst klausėms, kāp čė tēp īseit: a tėi, katrėi tas skulptūras tiesiuogėnė tou žuodė prasmė keptėnā kep, muok sava prekė isiūluotė, ar žmuonis anas perk, nežėnuodamė, kou perk ēr kam.

Tuokiū pasėkartuojėmu, nuors ēr ne tėik daug, Šėlalės rajunė matiem ēr tarp pakelies ēr miesteliūs stuovėntīū krīžiu.

Šėlalė, kāp jau sopratuot, nier šiū eilutiu autuorės gimtuoji žėmė. Eso iš Skouda rajuna, Daukonta Sėmuona ēr Pabriežas Jorgė žėmės. Kalvė, Sriaupťā, Večė, Dauksė, Muosiedis... Čė auga mona tievā, čė aš pati vaikīstie vėsus takelius nomīniau. Čė so mamō i

ougas, katrū daugībė tās laikās liuob būtė mėsķūs pri pat Latvėjės ēr Lietovuos robežiaus, kor žemaitiū švėntuojė vingoriou, liuobau eitė. Čė, pėivuos ēr paupiūs, karštuom vasaras dėinuom karto so seserim, bruolės ēr mamō, katruos jau kėlė metā unt šiuos žėmės nebier, šėina liuobam griebtė. Net nežėnau, kāp tumet gīvėnuom, kāp tās laikās bova, bet ka mes, vākā, katrėi vasaruom nu rīta lig vakara liuobam paopės mauruotė, pėivuos siostė, sava vaikīstie ni erkės, ni kėtuokė sunkesnė lėga sokelontė givė nepažėnuom. Nė mumis vapsvas tumet poulė, nē gīlė. Vėsā kas kėts bova mėsķuos tūnontės gīvatės. Tū liuobam sauguotėis kap kažėn kuo, anū bėjuojem, dā lig šiūol, kas šliauž, īr šalts, kel dėdliausi pasėbjauriejėma. Prisėmėniau tou sava vaikīstė pėrmiausė diel tuo, ka tas Šėlalės rajunō ni iš tuola nepanašos i mūsa Žemaitėjės šiaurės vakarū krašta, kor kėik akis ožmata vėn līgomas ēr līgomas. No vuo tuos erkės... Par kelės dešimtis pastarūju metu anū tėik prisėveisė, ka šėndėin, išejė i gamta, vės keravuojuemuos, ka tik iš takelė neišsoktomem, ka tik i dėdlesnė žuolė pakrūmalie neipoltomem. Nu pat rīta lig vakara, atsėsokės radėjė, vės gėrdi, ka rėk tū erkiu sauguotėis, nes kuožnās metās vės kelis kartus daugiau sosėrgusiu nu anū ikondėma. Gal čė kėik ēr reklamas rėkals (farmacininkā pininga tor, tā so anās gal ēr „pagrajītė“, kad žmuonis mirtīngėijė daugiau tuos vakcinas pėrktom), bet tēi parspeijėmā net ēr žmuogo metūs i baimė ivara, tad ēr mes šin karta, ka ēr būdamė pėlekalniu, upiu ēr ežerū kraštė, vėns kėtam prisėžadiejum tuolėj iš kelė nesoktė ēr tū erkiū neparsėneštė. Nedėdėlė soktė ēr reikiejė, nes pri vėsū gražiausiu, žėnuomiausiu tuo krašta pėlekalniu raduom geriausė sotvarkītus privažiavėmus, tonkė dā ēr lėntuom išgrīstus ar žvīro išpėltus takelius, vo kor kalns aukštīėsnis, dā ēr laiptelė padarītė. Pri tū kalnū – inpormacėnės lėntas, ruodiklės. Raduom ēr štolpelius, ont katrū pritvėrtintas nuoruodas, ka čė – valstībės sau-

(Nukelta i 6 p.)

Apatiuo – Šėlalės rajuna kraštuovaizdis

Švėsisos ēr tēisoss kēls bovā i rogsiējē pērmājē pasēruošosē Naujuojē Obelīna (Šēlalēs r.) muokiklā

(Atkelta iš 5 p.)

guomē paminklā. Vēinor – jau naujē, kētor – senēijē, dā suovietmetio pastatītē, tik santrumpuo LTSR nutritas raidēs TSR. I tus praejusiu laikū žēnklius dēdlē panašē ēr kai kuriū sovietmetio bovusiu ganiklu pakraštūs išlėkusiu tuorū cēmētēnē, žmuogaus ūgē, spygliouto vielo vēns so kēto sojungtē štolpelē. Kuožnās metās anū mūsa Lietovuo gali pamatītē vēs mažiau ē mažiau. A nebus greitā so anās kap ēr so tou Vuokītējēs sēina – išsēnešiuos atmēnēmuo anou žmuonēs pu šmuotieli. Kol kas tuokiū štolpieliu bēnt jau Žemaitējēs muziejūs dā neteka matītē, bet mes, keliuonēs dēina anus ne vēinuo portēgrapējuo iomžēnuom ēr tas portēgrapējēs – nuors i paruođa siūsk; kas gal pasakītē, ka anuos – ne šēs laikās vēs dā ont banguos esontē conceptualiuojē mena pavizdē... Bet, nuors užrašos Vilniou, ont Lietovuos dailininku sājungas pastata, saka, ka kuožnos iš mūsa ir menininks, tik ne kuožnos aple tou žēna, mes, važēniedamē pu Šēlalēs rajuoņa, so tēkroujē šiuos žemēs menininkē nedrīsuom ni iš tuola savēs ligintē. Ta dailininkē – pati muotina GAMTA. Tuokiū peizažu, kuokiū ana čē pripiešē, prikūrē, tuokiū

nuotaiku, kuokēs ana sava kūrēnēs žmuonims gal sokeltē, nikuoks dailininks neistēngtom žmuogou paduovēnuotē.

Gražiausē vaizdā čē atsēver nu Medviegalē, Piliuriu kalna, Aukštagērēs, Biliuoniu pēlekalnē, Kaltinienu dvasingoma parka kalna.

Karšta vasaras dēina užlėpi unt tū kalnū, saulē tēp isisiorb i kūna, kad atruođa, juk vēituo ištirpsi. Vo to, atsēstuojēs ont aukštiausē Žemaitējuo kalna, Medviegalē, vēs pleškini puotoaparato i vēsas posēs ēr bēngtē negali, vēs atruođa, ka mažā ēr mažā. Ēr tumet, nosēleidos i apatē ēr isiedos i mašina, dā gera valonda negali atsėgautē nu patērta ispūdē. Ēr tumet jau neaiško, diel kuo vēsos tava kūns deg – nu tuo alēnontē vasaras karštē ar nu sovuo-kēma, ka čē, Žemaitējuo, tēkrā ka dongos ir kėtuoks ēr žemē kėtuokesnē, nego vēsor kėtor. Tik čē gali soprastē ēr kou reišk tēi Žemaitējuo tonkē taramē žuodē *Suostapėlis*, *Dievkalnis*, diel kuo lig šiū dēinū ēšlėka padavēmā aple pēlekalnius sopilosisius mēlžēnus.

Čē – žemaitiu konėgaikštū ēr dēdvīriu žemē. Rašau tou jau ne pērma karta, bet, kuo gera, ēr ne paskutini. Tik čē aiškē gali pajostē, diel kuo tēp i tou krašta veržies kalavėjēs ginkloutē neprietelē ēr diel kuo žemaitē tēp sava žemē gīnē. Gražesnē krašta anėms nebova ēr nebus. Diel tuo lig pat šioul ēr tas anū dēdliausis nuors ēš-laikītē sava simbolika, kalba, tradicėjēs, papruotius.

Važēniejuom pu Šēlalēs rajuoņa ēr džiaugiemies, stebiejuomies, matidamē tā pri vēinuos, tā pri kėtuos seniūnėjēs pastata karto so Lietovuos trėspalvė ēškelta ēr Žemaitėjēs regėjuoņa vėleva. No vuo patemē Šēlalēs miesta cėntrē, unt kultūras cėntra pastata paradėnēs posēs, ēr dēdliausis Žemaitėjēs herbs pritvirtints. Šalėp anuo – Šēlalēs rajuoņa herbs. Komentaru čē nerėk ēr būtē negal. Nuorēs tik ronka paspaustē rajuoņa vaduovams, žmuonėms, katrėi inicijava tuokius dalikus. Gerā būtom tik, kad anėi iš tuo patrijuotizma puolitikas nedarītom ēr anuo pėktam par sava rinkimėnēs kampanjēs nepanauduotom.

Nustebėna Šēlalēs rajuoņē ligo stėklos išblizgintas muokiklas. Tėn, kor lonkiemies, švėitē ne tik muokiklu aplinka, bet ēr anū longā. Lig rogsiējē pėrmuosės bovā mažne trīs savaitės, vuo čē jau vēsks dažās kvepiejē. Tuokē geltuonoma ēr baltoma muokiklu sėinu nebova tekē lig šioul pamatītē niekor. Kuo gera priežastēs čē ne

dažū kuokībė, vuo pats rajuona valdiuos ėr vėsū žmuoniū puožūiris i švėitėma, augontė jaunoujė karta.

Net ėr mažiausius rajuona miesteliūs džiaugiemies ėr gražė sotvarkītās, skuoningā nadažītās nomelės. Kartās atruodė, ka matā ne pri gatvės stuovinti noma, vo veizis i žaislini, kū tik nupėrkta noma maketa.

Skėras Šėlalės rajuons ėš kėtū Žemaitėjės vėitu ėr sava lurdu gausībė. Anū ėe rasi ėr kapėnies, ėr pri bažničės, ėr Kaltinienu dvasingoma parkė.

Vākštuiodamė pu Girdėškės kaima senuosės kapėnės, pastebiejuom ėr retā kor bepasėtaikontiu senūju tradicėju pedsaku – artėmūju omžena puoėlsė vėitas pažimietė medėniem kuoplitelėm. Lig pat šiul koplitelės ėe gražė tvarkuomas, bet... Paskotėnės metās unt tū patiu kapū, prišās koplitelės, papėlduomā dā pradėdamė statitė šlipouta marmura paminklā. Vėizis ėr nesopronti, kas ėe vikst, diel kuo mes, žemaitė, tėp pasėdoudam madā, diel kuo serėjėnius daiktus daugiau vertėnam už tou, kas ir nepakartuojėma...

Tuos patiuos Girdėškiu kapėnies, netuolėj marmurėnė paminkla užstuotuos medėnės koplitelės, stuov sovietmetio sokorts ėr pastaitis cėmentinis antkapinis paminklos konėgou Andriukaitiou Kazėmierou. Paminklos simbolizoun Gedimina štolpus. Gedimina štolpā par tus patius sovietmetius, jouduojė atėizma laikuotarpī, išbova ėr Dėdkiemė švėntuoriaus vartūs. Vuo dabā... Koplitelės, tuo senuojė mūsa tradicėnės kultūras reliкта, nogriautė vės dā neišdrīsuom, bet anou tou joudo blėzgontio marmuro prisliegiem ėr... lėkuom nesoprastė, nes ta koplitelė šimtus kartu vertingesnė už tou šlipouta marmura. Tad tik palinkietė rėk, kad ta koplitelė ėr tuoliau nebūtom apleista, lėkėma valė palėkta. Ėr... Gal i anou Vielėniu nakti kuožnās metās sosėrinks tuos gėmėnies mėrusiūju dvasės pasėmėlstė už gīvūsius sava bruolius ėr seseris, draugus ėr pažistamus. Žemaitėjės krašta tirėnietuojė Mickevičė Jūzapa, katros ir ne vėinus metus givėnės ėr tautosaka, arkeuoluogėnės žėnės rinkės Šėlalės rajuonė, ronkraštiūs radau pasakuojėma, ka tėp būn. Tas pasakuojėms tuoks itaigos, ka atruoda, ka kėtėp ėr būtė negal...

Vo dabā pavākštuiokem pu vėina iš gražiausiu, tvarkingiausiu ėr šėrdė bėnt jau mums, keliauninkams, mieliausiu bovusiu Šėlalės rajuona givėnietiu – Girdėškė. Bažničė ėe mažne tuoki pat kap ėr Palonguo, Salontūs, nuors ėe, miestalie, – tik vėina tėkra gatvė. Graži ne tik bažničė, bėt ėr anuos švėntuorios. Diemesi patrauk ėr nesenė padarītė vėinė bažničės švėntuoriaus vartā. Anėi ligo sopintė

Kairie posie – paminklos Girdėškės kapėnies palaiduotam 1959 m. mėrosem konėgou Kazėmierou Andriukaitiou

iš nužėivintu medė iduomiū šakū. Panašė padarīta tvuorelė ėr pri šalėp bažničės veikontiuos kavėnės. Tėp ėe žmuonės miegėna pratėstė bažničės altuoriu kūrėju somanima bažničės puošībā panauduotė medė šakas.

Tou šeštadėinė vakara, ka, baisiausė vasaras karštie padėrbiejė 12 valondū, važiavuom i Vėlnio atgal, nuors ėr alpuom nu karštė, tėp bova unt dūšė gerā, ka bovau prisėžadiejosi parašītė Šėlalės rajuonou himna. Pėrmiausė už tus gielėnus, katrus tėn matiau. Už iščiustitus miestelius ėr givėnietės, už gražė tvarkuomus, priveizamus pėlekalnius. Už atminti, katrou šėlalėškė muok saugotė ėr sauga. Tas himns išejė kėik žemėšks, so „Hortėnzėjuom“, puozoutė nenuorėntės virās, ėr šės laikās žmuoniū skirtingā soprantamo kultūras paveldo ėr būtėnībė anou saugotė.

Te nepikst tēi darbštė, gražė tuo krašta žmuonis, je anėms atruoda, ka kou nuors ėr ne tėp, kap reikiejė, parašiau. Eso žemaitė... Ėr dā. Ka aplonkā Medviegalī, ka vėizis i mielėnus Žemaitėjus tuolius nu Kaltinienu aukštomū, nu Aukštagerės buokštu, nuorės būtė žemaitio...

Žemaitėjė nu Medviegalė kalna

Iš kairies: gražė tvarkuoma Pajūrė Biržėškė Stanisluova gimnazėjė – vėina iš dėdliausiu bėndruojė lavėnėma muokiklu Šėlalės rajuonė; Laukovuos Vieliaus Norberta gimnazėjė

